

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Oddělení praxe

Bakalářská práce

Výhody a nevýhody péče o seniory v domácím prostředí

Vedoucí práce: Mgr. Helena Machulová, Ph.D.

Autor práce: Petra Smržová, DiS.

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: prezenční

Ročník: třetí

2020

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Poděkování:

„Děkuji touto cestou Mgr. Heleně Machulové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, věcné připomínky při konzultacích a za trpělivost.“

Obsah

Úvod	5
1 Senior a jeho rodina	7
1.1 Senior.....	7
1.1.1 Charakteristika stárnutí a stáří	8
1.1.2 Změny ve stáří	10
1.1.2.1 Tělesné změny ve stáří	11
1.1.2.2 Psychické změny ve stáří	11
1.1.2.3 Sociální změny ve stáří	12
1.2 Rodina.....	13
1.2.1 Domácí péče	14
2 Sociální služby a sociální dávky.....	16
2.1 Terénní sociální práce se seniory	16
2.1.1 Služby poskytované v rámci terénní sociální práce se seniory.....	17
2.1.2 Terénní sociální pracovník.....	20
2.2 Finanční pomoc pro seniora a jeho rodinu.....	21
2.2.1 Starobní a vdovský důchod.....	22
2.2.2 Průkazy osob se zdravotním postižením	23
2.2.3 Příspěvek na mobilitu	25
2.2.4 Příspěvek na zakoupení zvláštních pomůcek	25
2.2.5 Příspěvek na péči.....	26
2.2.6 Dlouhodobé ošetřovné.....	27
2.2.7 Příspěvek a doplatek na bydlení.....	28
3 Výhody a nevýhody péče o seniora v domácím prostředí	30
3.1 Dostupnost sociálních služeb pro seniory	30
3.2 Péče o seniora v domácím prostředí	31
3.3 Bytové podmínky pro seniory v domácím prostředí	32
3.4 Kritické okamžiky neformálních pečujících	34
3.5 Týrání seniorů.....	35
Závěr	37
Seznam knižních zdrojů	39
Seznam elektronických zdrojů.....	42

Abstrakt	43
Abstract	44

Úvod

Stáří je jednou z etap našeho života, kterou si prožije většina z nás. Projít si procesem stárnutí není lehké a každý se s tím musí vypořádat po svém. Ne každý dokáže přijmout fakt stárnutí a probíhající změny v životě, které ho provázejí. V této situaci mohou člověku ulehčit některé sociální služby. A tyto služby napomáhají člověku žít plnohodnotný a důstojný život.

Takové sociální služby nabízí terénní sociální práce, která je pro seniory velmi důležitá. Napomáhá seniorům, kteří se snaží zůstat co nejdéle ve svém domácím prostředí. Tato forma sociální práce nabízí spoustu služeb, které se snaží ulehčit život nejen seniorovi, ale i jeho rodině nebo lidem, se kterými žije.

Cílem mé bakalářské práce je nastínit problematiku výhod a nevýhod péče o seniora v domácím prostředí za pomoci neformálních pečujících a až poté i sociálních služeb a dávek. Těchto výhod a nevýhod, které seniory a jeho rodinu provází, existuje velká spousta, ale já se pokusím vypíchnout ze svého pohledu ty nejdůležitější.

V první kapitole představím cílovou skupinu. Budu se zabývat problematikou stárnutí a stáří a dále se budu zabývat tělesnými, psychickými a sociálními změnami, které stáří provázejí. Na to navazuji charakteristikou rodiny a domácí péče,

V druhé kapitole se budu zabývat terénní sociální prací, sociálními službami a dávkami pro seniora a jeho rodinu. Dále se také budu věnovat terénnímu sociálnímu pracovníkovi, bez kterého by terénní sociální služby, které budu popisovat nemohly fungovat. Na konec této kapitoly jsem si ponechala dávky, které mohou pomoci seniorovi a jeho rodině udržet seniora v jeho domácím prostředí a zlepšit tak kvalitu jeho života.

Ve třetí kapitole představím výhody a nevýhody v péči o seniora v domácím prostředí. Snažím se poukázat na možná rizika, které mohou seniora a jeho rodinu postihnout.

Při psaní bakalářské práce jsem používala odbornou literaturu, kterou jsem zakládala na psychologii, sociální práci a také trochu na ekonomii. Dále jsem použila informace z webových stránek ministerstva práce a sociálních věcí, z úřadu práce a z české správy sociálního zabezpečení. Tyto webové stránky jsou pro práci velmi

důležité, protože zde jsou všechny aktuální informace a částky, které jsem mohla použít pro svou bakalářskou práci.

1 Senior a jeho rodina

1.1 Senior

Postoj naší společnosti ke stáří a celkově ke starším lidem je spíše negativní. Stáří si mnozí z nás představují jako období, kdy člověk chátrá. Většina lidí si myslí, že senioři už pro společnost nejsou přínosem a tím pádem jejich zkušenosti i kompetence ztrácejí svůj význam.¹ Stáří je naší poslední vývojovou etapou, která uzavírá náš život, a to jak osobnostně, duševně, spirituálně, tak i tělesně.²

Nejdůležitější je, si uvědomit, že stáří není nemoc, ale je to jedna z etap lidského života. V této etapě dochází ke kumulaci fyzických, psychických a sociálních změn u člověka. Čím více je člověk aktivní v této seniorské etapě, tím více si udržuje fyzické a psychické schopnosti. Tyto schopnosti napomáhají samostatnosti, nezávislosti a odpovědnosti za vlastní život.³

Starší lidé mají různé představy o svém životě. Někteří na něj nahlízejí optimisticky a mají vidinu pomoci od sociálních služeb, od svých blízkých a rodiny.

Naopak někteří mají strach ze smrti.⁴ Pro starého člověka je velmi důležité, aby svůj život hodnotil pozitivně, protože o to lépe dokáže přijmout i jeho konec. Starý člověk by měl brát svůj život takový, jaký byl a nelitovat to, co už nestihl. Měl by se smířit s chybami, které ve svém životě udělal.⁵

Starý člověk je často definován dosažením věku 60 let nebo 65 let a často je spojován se statutem důchodce. Věk člověka ale ještě není důvodem k tomu, aby měl zvýšenou potřebu péče. Potřeba péče u starých lidí začíná být důležitá až v situacích způsobených sociálními nebo zdravotními faktory. Samotná sociální práce směřuje k ohroženým starým lidem. Tito lidé už samostatně nedokážou uspokojovat své každodenní potřeby a hlavně udržovat kontrolu nad svým životem.⁶

S narůstajícím věkem jedinec mnohdy bojuje s různými nemocemi a většinou vyžaduje častější péči. Tuto péči zajišťuje především rodina. Rodina hraje v životě

---

¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří, s. 443.

² Srov. ČELEDOVÁ, L., KALVACH, Z., ČEVELA, R., Úvod do gerontologie, s. 11.

³ Srov. MÜHLPACHR, P., Kvalita života seniorů, s. 22-26.

⁴ Srov. MÜHLPACHR, P., Kvalita života seniorů, s. 26-27.

⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří, s. 444.

⁶ Srov. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. ed., Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi, s. 163.

seniora velmi významnou roli.⁷ Péče o stárnoucího člověka v rodině je projevem lásky, popřípadě je to morální závazek ale i naopak péče o stárnoucího člověka v rodině nemusí být za všech možných okolností tou správnou volbou. Na pečující osobu je vyvíjen obrovský tlak v podobě fyzického či psychického vyčerpání. Může dojít i ke zhoršení zdravotního stavu pečujícího člena rodiny, a nebo mu mohou nastat problémy v zaměstnání a rodina tak může přijít o jeden ze stálých příjmů. Mnoho rodin pečujících o staršího člena rodiny bude potřebovat pomoc, ať už se jedná o pomoc ze strany sociálních služeb, zdravotních služeb, a nebo o pomoc s finanční stránkou rodiny a podobně.⁸

Každý z nás stárne, jelikož stárnutí a stáří, podobně jako smrt, jsou jedinou jistotou, kterou v životě máme.⁹

Se starým člověkem jsou spojeny pojmy jako je stárnutí a stáří, které je třeba si vysvětlit, protože právě důsledkem stáří a stárnutí se v životě seniora objevují určité změny. Jsou to změny tělesné, psychické a sociální. Díky těmto změnám se senior může ocitnout v tíživých situacích, se kterými si ani jeho rodina nebude vědět rady.

1.1.1 Charakteristika stárnutí a stáří

Stárnutí je nezastavitelný proces, ve kterém organismus člověka prodělává jisté změny. Tyto změny jsou u každého jedince individuální. U někoho probíhají rychleji a u někoho naopak pomaleji, to vše je dáno genetickým kódem jedince. Poslední etapou v životě jedince je stáří. Stáří podle Světové zdravotnické organizace členíme na tyto tři období:

- 60-74 let = rané stáří,
- 75-89 let = vlastní stáří,
- 90 a více let = dlouhověkost.¹⁰

Období stáří můžeme označovat také jako třetí věk. Ten nastává po období dospělosti a začíná odchodem do důchodu. V dnešní době používáme tento pojem

---

⁷ Srov. MÜHLPACHR, P., Kvalita života seniorů, s. 30.

⁸ Srov. DUDOVÁ, R., Postarat se ve stáří: rodina a zajištění péče o seniory, s. 158-159.

⁹ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H., Fenomén stáří, s. 16.

¹⁰ Srov. MLÝNKOVA, J., Pečovatelství: učebnice pro obor sociální péče - pečovatelská činnost, s. 248.

už jen v souvislosti s aktivitami pro seniory jako je například univerzita třetího věku.

U stáří rozlišujeme kalendářní, sociální a biologický věk.¹¹

Kalendářní stáří

Kalendářní stáří můžeme vysvětlit tak, že se jedná o dosažení dohodnuté věkové hranice v průběhu života a biologického stárnutí. Kalendářní stáří se podřizuje demografii a jiným potřebám. Dohodnutá věková hranice se neustále posouvá v závislosti dosahování vyššího věku života. Kalendářní věk se výrazně neshoduje s biologickým věkem, a to z toho důvodu, že někteří lidé začínají stárnout dříve a rychleji a někteří právě naopak.¹²

Sociální stáří

Sociální stáří se zabývá změnou sociálních rolí, potřeb, životního stylu i ekonomického zajištění seniorů. Pojem sociální stáří upozorňuje na možná rizika seniorů. Mezi tyto sociální rizika můžeme zařadit osamělost seniora, pokles životní úrovně nebo ztrátu soběstačnosti. Na počátku sociálního stáří se senior připravuje na svůj odchod do důchodu a právě v této době mu vzniká nárok na starobní důchod.¹³

Biologické stáří

Biologické stáří se posuzuje podle parametrů tělesného nebo psychického rozvoje, zrání a opotřebení člověka. Z biologického hlediska můžeme hodnotit zubní věk nebo třeba kostní věk. Souhrnně lze říci, že se tento věk používá k vyjádření celkového stavu konkrétního člověka.¹⁴

Problematikou stáří a stárnutí se zabývá gerontologie. Tento obor můžeme ještě rozčlenit na gerontologii experimentální neboli biologickou, klinickou a sociální.

Experimentální gerontologie zkoumá, proč stárnou v těle živé organizmy. Oproti tomu klinická gerontologie se zabývá již samotným zdravotním stavem, nemocemi a způsobem jejich léčení ve stáří. Sociální gerontologie se zabývá způsobem života

---

¹¹ Srov. JAROŠOVÁ, D., Péče o seniory, s. 12.

¹² Srov. ČEVELA, R., KALVACH, Z., ČELEDOVÁ, L., Sociální gerontologie: úvod do problematiky, s. 25.

¹³ Srov. KALVACH, Z., Geriatrie a gerontologie, s. 47.

¹⁴ Srov. ČELEDOVÁ, L., KALVACH, Z., ČEVELA, R. Úvod do gerontologie, s.14.

ve stáří, samotnými vztahy seniorů mezi lidmi a společností a mezi různými vědami jako je sociologie, ekonomie a další.¹⁵

Stáří se u člověka projevuje několika změnami, mezi které patří především změny tělesné, psychické a sociální. Díky těmto změnám si člověk ve stáří musí najít nový smysl svého života.¹⁶

1.1.2 Změny ve stáří

Každý z nás je narozen s určitými genetickými dispozicemi a spolu s životními zkušenostmi a prostředím reaguje na situace, do kterých se dostává. Ve stáří řešení různých situací u člověka závisí na změnách:

- tělesných,
- psychických,
- sociálních.¹⁷

Všichni žijeme svůj život originálně a ve vyšším věku probíhají již zmíněné změny, se kterými se člověk musí nějakým způsobem vypořádat. Všechny tyto změny jsou navzájem propojené. Změn v životě seniora nastane nespočet, a jak se s nimi vypořádá, záleží už jen na něm samotném. Vyrovnávat se s těmito obtížnými situacemi seniora napomáhá adaptace seniora na stáří. Změny, které u seniora probíhají mu musí dávat nějaký smysl, a tím je senior dokáže přijmout snadněji. Velikou roli hraje i pomoc od okolí, ve kterém senior žije. Prokazuje mu tím trpělivost a toleranci ve chvíli, kdy senior prožívá své životní změny.¹⁸

Většina seniorů se snaží žít stále ve své domácnosti za pomoci rodiny či svých blízkých. Může se stát, že někteří senioři již potřebují zdravotní péči i v situaci, kdy stále žijí v domácím prostředí, a proto spolupracují s tzv. Domácí péčí, která jim s tím pomáhá. Při velkých zdravotních obtížích seniora a z nemožnosti pomoci ze strany rodiny či blízkých nastane na místo domácí péče, péče institucionální.¹⁹

---

¹⁵ Srov. ČELEDOVÁ, L., KALVACH, Z., ČEVELA, R. Úvod do gerontologie, s. 16-17.

¹⁶ Srov. DVOŘÁČKOVÁ, D., Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory, s. 13.

¹⁷ Srov. DVOŘÁČKOVÁ, D., Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory, s. 12.

¹⁸ Srov. VENGLÁŘOVÁ, M., Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky, s. 11-13.

¹⁹ Srov. VENGLÁŘOVÁ, M., Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky, s. 14.

1.1.2.1 Tělesné změny ve stáří

Stárnutí sebou nese zhoršení tělesného stavu člověka. Tento proces je individuálně proměnlivý z hlediska času i vážnosti projevů. Jak jsem již výše zmiňovala, proces stárnutí závisí na dědičných předpokladech a vlivu prostředí.²⁰

Na těle seniora můžeme vidět značné změny ve tváři v podobě vrásek a pigmentových skvrn, jeho vlasy začínají šedivět a řídnout. Svalstvo pomalu ochabuje a s tím se mění i samotná chůze a gesta. Pohyby seniora se zpomalují a postava se zmenšuje.²¹ Probíhají ale i změny, které pouhým okem nevidíme například změna teploty, opotřebením kloubů či snížení činnosti smyslů jako je zrak, sluch, čich, chuť a hmat.²²

Výše popsané změny nejsou pro seniora nijak povzbudivé. Tyto změny reagují na fungování orgánových soustav, jako je soustava vylučovací, trávicí, dýchací a oběhová. Změny probíhají i v sexuálních aktivitách seniorů. Spousta těchto změn může být ovlivněna stravováním a pravidelným cvičením, i když to bývá často diskutabilní.²³

Všechny tyto změny mají obrovský vliv na vzhled i chování seniora. Může své pocity uzavřít do sebe, může být nedůvěřivý a nejistý. Senior se začíná zaobírat více sám sebou, svými tělesnými změnami a fungováním svého těla. S tělesnými změnami velmi úzce souvisí změny psychické.²⁴

1.1.2.2 Psychické změny ve stáří

Psychické změny mohou být odrazem špatného fungování poznávacích schopností, jako jsou vnímání, pozornost, paměť, představa a myšlení. Kvůli špatné psychice seniora často dochází ke snížení adaptace na vzniklou životní situaci. Pokud má senior oslabené smysly, může se dostat do situace, kdy bude mít strach,

---

²⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří, s. 448.

²¹ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H., Fenomén stáří, s. 31.

²² Srov. VENGLÁŘOVÁ, M., Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky, s. 12.

²³ Srov. STUART-HAMILTON, I., Psychologie stárnutí, s. 25-26.

²⁴ Srov. DVORÁČKOVÁ, D., Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory, s. 12.

bude pociťovat úzkost a třeba i nejistotu a to vede k tomu, že se uzavře do sebe a nebude vycházet mezi lidi. Senior bude velmi ostražitý a nedůvěřivý.²⁵

Psychické omezení můžeme vnímat jako rozložení osobnosti. Samotné stárnutí často označujeme jako probíhající změnu osobnosti člověka. U seniorů se začínají objevovat špatné vlastnosti a do popředí se dostávají negativní rysy osobnosti.²⁶

Se stoupajícím věkem seniorů stoupá i riziko chronického onemocnění a z toho plyne, že může dojít ke snížení soběstačnosti seniora. To může způsobit změnu v jeho společenském životě, může se ocitnout i v sociální izolaci. Senior si podle své situace mění žebříček hodnot, potřeb a životních cílů.²⁷

Velmi tíživou situací pro seniora je odchod životního partnera či partnerky a přejetí role vdovy nebo vdovce. Toto může velmi ovlivnit psychické prožívání, chování a kvalitu života seniora.²⁸ Změna prožívání a chování u seniorů může být důsledkem stárnutí, ale také může jít o znaky začínající stařecké demence, která je ve stáří velmi pravděpodobná.²⁹

1.1.2.3 Sociální změny ve stáří

Sociální změny ve stáří jsou propojeny se společenskými vztahy. Samotná společnost se neustále mění a vyvíjí svůj pohled na stáří. Je důležité, jak se společnost dívá na společenskou roli seniora a jeho společenský statut.³⁰

Jedna z nejvýznamnějších sociálních změn ve stáří je odchod z aktivního profesního života jedince do penze. Odchod do penze změní jeho dosavadní způsob života, a tím se změní i jeho role v životě. Končí mu role profesní a do popředí se dostávají role důchodce, prarodiče a podobně.³¹ Tato nová role důchodce pro něj přináší mnoho výhod a nevýhod. Jednou z výhod této role je to, že člověk už více nemusí pracovat, ale naopak důchodce bývá často brán společností jako méně hodnotný a méně schopný pro naši společnost.³²

---

²⁵ Srov. KLEVETOVÁ, D., Motivační prvky při práci se seniory, s. 29.

²⁶ Srov. DVOŘÁČKOVÁ, D., Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory, s. 12.

²⁷ Srov. KLEVETOVÁ, D., Motivační prvky při práci se seniory, s. 29.

²⁸ Srov. KLEVETOVÁ, D., Motivační prvky při práci se seniory, s. 30.

²⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří, s. 451.

³⁰ Srov. DVOŘÁČKOVÁ, D., Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory, s. 13.

³¹ Srov. JAROŠOVÁ, D., Péče o seniory, s. 29.

³² Srov. VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří, s. 464-465.

Odchodem do penze se u seniora objevují i finanční změny. Tyto změny ho mohou omezovat v návštěvách různých společenských a kulturních akcí. Špatná finanční situace člověka může přispívat ke zhoršení rodinných vztahů a také může dojít až k úplnému omezení sociálních kontaktů se svými vrstevníky. Mezi ochranu před osamělostí a sociálním vyloučením patří udržování velmi dobrých mezilidských vztahů a v první řadě s rodinou.³³

Ke stáří bohužel patří i smrt, která ukončuje naše životy a právě velkou zátěží pro seniora je smrt celoživotního partnera, ale i ztráta svých vrstevníků.³⁴ Smrt životního partnera zvyšuje v seniorovi pocit ohrožení, prázdnoty a osamělosti. Senior opět musí změnit svůj dosavadní denní režim, na který byl zvyklý se svým partnerem. Ztrátou životního partnera se senior opět dostává do finanční tísně, a to zejména ženy, které mají menší důchod než muži.³⁵

S postupujícím věkem se zhoršuje zdravotní stav seniora a tím dochází ke změnám, ať už to jsou právě změny tělesné, psychické nebo sociální. Díky těmto změnám se senior může ocitnout v situaci, kdy se nedokáže postarat sám o sebe nebo o svoji domácnost.³⁶ V tomto případě mohou seniorovi pomoci sociální služby.

Výhodou je, že tyto služby jsou rozmanité. Napomáhají klientovi a jeho rodině zvládnout tíživou situaci, ve které se zrovna nacházejí.³⁷

1.2 Rodina

Rodinu charakterizujeme jako nejstarší společenskou skupinu, ve které si člověk utváří rodinné vztahy. Poskytuje svým členům péči a ochranu, především v období, kdy se jedinec ocitá v tíživé situaci a už není schopen se postarat sám o sebe.

Pro seniora jsou velmi důležité pocity jistoty a bezpečí, a přesně to se seniorovi dostává od fungující rodiny. Pro fungující rodinu jsou důležité tyto body:

- vzájemná komunikace a naslouchání,
- nabídnutá pomoc a podpora,
- respektování,

---

³³ Srov. JAROŠOVÁ, D., Péče o seniory, s. 30-31.

³⁴ Srov. DVOŘÁČKOVÁ, D., Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory, s. 14.

³⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří, s. 479.

³⁶ Srov. JAROŠOVÁ, D., Péče o seniory, s. 30.

³⁷ Srov. DVOŘÁČKOVÁ, D., Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory, s. 81.

- důvěra,
- společné trávení volného času,
- udržování zvyků, tradic a rituálů,
- respektování soukromí.³⁸

Každý senior je rád, že má někoho na koho se může spolehnout a v případě potřeby se o někoho opřít. V životě seniora hraje rodina velmi důležitou roli, protože je to právě ona, kdo mu pomáhá se vypořádat se změnami, které s sebou stárnutí přináší.³⁹

Tyto změny mohou způsobit to, že senior se stane nesoběstačný a v důsledku toho, bude závislý na své rodině. V tomto případě by měla nastat domácí péče, která je pro seniora vždy lepším řešením nežli péče institucionální.

1.2.1 Domácí péče

Domácí péče je poskytována prostřednictvím neformálního pečujícího. To znamená, že do této péče o seniora nejsou zahrnuti kvalifikovaní pečující, ale stará se o něj sama rodina, ať už s ním bydlí ve společné domácnosti či nikoliv.⁴⁰ Domácí péče zajišťuje seniorovi fyzické, psychické a duchovní potřeby.⁴¹ Možnost být s rodinou ve vyšším věku je nenahraditelná, a právě proto by domácí péče měla být první volbou při péči o seniora.⁴²

Rodina, která se seniorem nežije ve společné domácnosti mu může být nápomocna emocionálně ale i finančně. Může zajišťovat různé opravy, doprovázet ho k lékaři, na úřady a zajišťovat další věci podle potřeb seniora. Dále mu může pomoci s péčí o domácnost. Může uvařit, uklidit, vyprat a podobně. Oproti tomu pokud je senior nesoběstačný a vyžaduje celodenní péči, kdy pečující musí zajistit osobní hygienu, krmení, polohování seniora, měla by rodina seniora přestěhovat k sobě.⁴³

To jistě přináší různé výhody i nevýhody. Výhodou je to, že pokud se senior přestěhuje k pečujícímu dítěti, ušetří mu tím čas a péče o něj se tak může rozdělit mezi

³⁸ Srov. JAROŠOVÁ, D., Úvod do komunitního ošetřovatelství, s. 49-54.

³⁹ Srov. HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., Sociální péče o seniory, s. 46.

⁴⁰ Srov. JEŘÁBEK, H. ed. Rodinná péče o staré lidi, s. 31.

⁴¹ Srov. JAROŠOVÁ, D., Úvod do komunitního ošetřovatelství, s. 60.

⁴² Srov. HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., Sociální péče o seniory, s. 46.

⁴³ Srov. JEŘÁBEK, H. ed. Rodinná péče o staré lidi, s. 31-32.

ostatní členy rodiny. Nevýhodou je, že skrze péči o seniora mohou nastat v rodině vypjaté vztahy a senior se tam tak nemusí cítit dobře.⁴⁴

Při poskytování domácí péče se může objevit několik problémů, Tyto problémy se mohou týkat:

- nevhodného bydlení,
- nezvládnání péče o vlastní rodinu,
- vyčerpání a únava pečujících.⁴⁵

Kombinace domácí péče a terénních služeb je ideál, jak zajistit seniorovi jeho důstojnost a případně i soukromí.⁴⁶

---

⁴⁴ Srov. MLÝNKOVÁ, J., Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost, s. 63.

⁴⁵ Srov. MLÝNKOVÁ, J., Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost, s. 63.

⁴⁶ Srov. DUDOVÁ, R., Postarat se ve stáří: rodina a zajištění péče o seniory, s. 47.

2 Sociální služby a sociální dávky

2.1 Terénní sociální práce se seniory

Sociální služby se řídí zákonem 108/2006 Sb., o sociálních službách spolu s vyhláškou č. 505/2006 Sb. Existuje několik druhů sociálních služeb, které mohou seniorovi pomoci. Jsou to služby:

- sociálního poradenství,
- sociální péče,
- sociální prevence.⁴⁷

U rizikových seniorů je třeba reagovat pohotově a poskytnout jim služby, které jim pomohou vyřešit jejich náročnou životní situaci, jež mohla vzniknout z důvodu zdravotního, sociálního, a nebo finančního.⁴⁸ Tyto sociální služby mohou být poskytovány různou formou, mezi které řadíme formu:

- pobytovou,
- ambulantní,
- terénní.⁴⁹

Pobytová forma je pro klienty, kteří jsou ubytováni v domovech pro seniory nebo pro osoby se zdravotním postižením a zvláštním režimem. Mohou sem spadat chráněná bydlení, týdenní stacionáře a odlehčovací pobytová centra. Ambulantní forma je určena klientům, kteří pravidelně docházejí do nějaké služby tohoto typu. Klienti tam docházejí sami a nebo za doprovodu jiné osoby. Terénní formu poskytuje terénní sociální pracovník a navštěvuje klienta osobně v jeho přirozeném prostředí.⁵⁰

Výhodou terénní sociální práce je, že spolupracuje nejen s klientem samotným, ale samozřejmě i s jeho rodinou. Důležité je, aby tato forma sociální práce pomohla seniorovi a jeho rodině ho udržet co nejdéle v jeho přirozeném prostředí a zůstal dál

---

⁴⁷ Srov. PRUDKÁ, Š., Sociální služby pro seniory v kontextu sociální péče, s. 20.

⁴⁸ Srov. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ P., KOLÁČKOVÁ J., Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi, s.171-172.

⁴⁹ Srov. MÜHLPACHR, P., ed. Sociální práce jako životní pomoc, s. 64.

⁵⁰ Srov. PRUDKÁ, Š., Sociální služby pro seniory v kontextu sociální péče, s. 20.

obklopen společností, na kterou je zvyklý. Tato forma je nabízena lidem společensky znevýhodněným a právě díky této službě se zlepšuje kvalita jejich života.⁵¹

Prostřednictvím této formy sociální služby je možné zajistit pomoc s péčí o klienta, pomoc se zajišťováním stravy, pomoc s ubytováním a pomoc s domácností.

Poskytuje i důležité informace, které napomáhají klientovi i jeho rodině zvládnout tíživé situace. Sociální služby rozvíjí a podporují klienta, dále mu napomáhají zachovat jeho soběstačnost a napomáhají mu k návratu do jeho přirozeného prostředí. Míra a podoba pomoci v sociálních službách musí klientovi zachovat lidskou důstojnost.⁵²

2.1.1 Služby poskytované v rámci terénní sociální práce se seniory

Existuje několik typů služeb v rámci terénní sociální práce se seniory, které fungují díky terénním pracovníkům, kteří napomáhají nejen seniorovi, ale i jeho rodině. Terénní sociální pracovník je ten, kdo seniorovi a jeho rodině rozšiřuje pohled na sociální služby, které pomohou ulehčit především jeho rodině. Patří sem osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, odlehčovací služby a služby denních center. S pomocí těchto služeb se rodině daří udržet seniora, co nejdéle v jeho přirozeném prostředí. Bohužel terénní sociální služby jsou placené, ale s tím mohou pomoci určité dávky, na které může senior a jeho rodina využívat.

Osobní asistence

Tato služba je vhodná pro seniory, protože pomáhá lidem, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění či jiného zdravotního postižení. Tito lidé potřebují pomoc od jiné osoby.⁵³

Osobní asistence je určena pro klienty, kteří potřebují pomoc ve svém domácím prostředí se zvládnutím většinou všech životních úkonů klienta. Úkolem této služby je oddálit ústavní péči, a nebo naopak pomoci klientovi při návratu z ústavní péče

---

⁵¹ Srov. MATOUŠEK, O., KOLDINSKÁ, K., Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení, s. 9.

⁵² Srov. HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., Sociální péče o seniory, s. 61.

⁵³ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 50.

se začleněním do běžného života. Tato pomoc je určena zdravotně postiženým a starším nesoběstačným občanům.⁵⁴

Služba osobní asistence není časově omezená, záleží na potřebách seniora. Tato služba je poskytována za úhradu. Maximální výše úhrady za prováděné činnosti je usměrňována zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a vyhláškou č. 505/2006 Sb. Tato sociální služba pomáhá s výkonem těchto činností:

- s péčí o vlastní osobu,
- s pomocí o hygienu,
- se zajištěním stravy pro klienta,
- pomáhá udržet klientovi chod domácnosti,
- zabraňuje izolaci klienta,
- pomáhá klientovi s právními záležitostmi.⁵⁵

Pečovatelská služba

Pečovatelská služba je poskytována osobám, podobně jako u osobní asistence, se sníženou soběstačností z důvodu věku, chronického onemocnění či jiného zdravotního postižení a potřebují pomoc jiné osoby. Pečovatelská služba může být také poskytnuta i rodinám s dětmi, vyžaduje-li jejich situace pomoc od jiné osoby.⁵⁶

Pokud má klient zájem o pečovatelskou službu, musí o ni zažádat přímo sám, nicméně podnět k jejímu zavedení může podat sociální pracovníce, rodina nebo zdravotníci. Ošetřující lékař podává zprávu o klientově soběstačnosti. Odbor sociálních věcí vydává prohlášení, jak bude pečovatelská služba placena. Každý podaný návrh o pečovatelskou službu je posuzován individuálně podle potřeb klienta.⁵⁷

Pečovatelská služba pomáhá klientovi zastávat tyto činnosti:

- péči o vlastní osobu,
- pomoc s osobní hygienou,
- zajištění stravy,

---

⁵⁴ Srov. JAROŠOVÁ, D., Péče o seniory, s. 50.

⁵⁵ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 50.

⁵⁶ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 52.

⁵⁷ Srov. KALVACH, Z., Geriatrie a gerontologie, s. 470.

- udržet chod domácnosti,
- zabránit sociální izolaci.⁵⁸

Na rozdíl od osobní asistence je tato služba poskytována ve vymezeném čase. Je to placená služba a maximální výše úhrady za poskytované služby je korigována vyhláškou k zákonu o sociálních službách.⁵⁹

Tísňová péče

Služba tísňové péče je určena pro osaměle žijící seniory s nízkou soběstačností a osobám zdravotně postiženým. Tyto osoby se mohou nacházet v ohrožení na zdraví a na životě. Klienti těchto služeb jsou v kontaktu s odbornými zaměstnanci přes elektronické a telefonické zařízení, které je v nepřetržitém provozu. To zajišťuje klientům neodkladnou pomoc v případě jejich ohrožení. Součástí této služby mohou být i pravidelné návštěvy u klientů.⁶⁰ Tato péče se poskytuje 24 hodin denně po celý týden.⁶¹

Průvodcovské a předčitatelské služby

Průvodcovské a předčitatelské služby patří mezi placené služby a umožňují seniorovi kontakt se společenským prostředím.⁶² Tyto služby jsou určeny klientům, jejichž možnosti jsou sníženy z důvodu věku nebo špatným zdravotním stavem v oblasti orientace nebo komunikace.⁶³

Odlehčovací služby

Tento typ služby obvykle nahrazuje nebo doplňuje péči rodinných pečujících. Osoba, která již delší dobu pečuje o seniora, si musí čas od času vydechnout nebo si třeba vyřešit svoje zdravotní problémy. A s tím ji právě pomohou odlehčovací služby.

Tato služba může být poskytována buď denně, a nebo jen několikrát do měsíce.

⁵⁸ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 52.

⁵⁹ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 52.

⁶⁰ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 106.

⁶¹ Srov. KALVACH, Z., Křehký pacient a primární péče, s. 192.

⁶² Srov. ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R., Člověk ve zdraví i v nemoci: podpora zdraví a prevence nemocí ve stáří, s. 463.

⁶³ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 73.

Pracovníci odlehčovacích služeb pomáhají seniorovi se stravováním, osobní hygienou a dalšími běžnými činnostmi, na které je senior zvyklý.⁶⁴

Domovinky, denní, týdenní stacionáře

Domovinky, denní nebo týdenní stacionáře se zřizují při domovech důchodců či při charitních zařízeních. Jsou určeny rodinám, které potřebují pomoc s péčí o starého člověka v domácím prostředí v době, kdy se mu nemohou věnovat při plnění svých pracovních povinností ve všedních dnech. Péče o seniory je poskytována po celý den a zahrnuje stravování, dohled, kulturní a zájmovou činnost. Služba může dokonce nabízet i dopravu seniorů do různých zařízení. Pobyť v domovince je placená služba, kterou si hradí sám klient nebo jeho rodina.⁶⁵

Aby správně fungovala součinnost mezi sociálními službami a klientem či rodinou, je zde terénní sociální pracovník. Jeho charakteristika i činnosti, které provádí jsou popsány v následující kapitole.

2.1.2 Terénní sociální pracovník

Výše zmíněné sociální služby pro seniory pomáhá zajišťovat právě terénní sociální pracovník, protože je to právě on, kdo je každý den kontaktu se svými klienty.

Bez terénního sociálního pracovníka by se tyto služby nemohly realizovat.

Terénní sociální pracovník je osoba, která má způsobilost k právním úkonům, je bezúhonná, zdravotně způsobilá a má odborné vzdělání.⁶⁶ Vztah mezi klientem a sociálním pracovníkem je založen především na důvěře. Tento pracovník pomáhá řešit problémy klientů v jejich přirozeném prostředí, na úřadě, nebo třeba v zaměstnání. Terénní sociální pracovník věnuje klientům více času než sociální pracovník, který pracuje jen v kanceláři.⁶⁷

Tito pracovníci monitorují seniory, kteří si neumějí nebo nechtějí stanovit své potřeby důležité pro život. Do této skupiny seniorů mohou patřit například ti, kteří mají málo peněz, žijí osaměle nebo se nacházejí v situaci, kdy je nějakým

---

⁶⁴ Srov. SLÁMOVÁ, R., MARKOVÁ, A., KUBÁČKOVÁ, B., Praktický průvodce koncem života: rozcestník pro nemocné a pečující, s. 33.

⁶⁵ Srov. KALVACH, Z., Geriatrie a gerontologie, s. 470.

⁶⁶ Srov. NEDELNÍKOVÁ, D., Metodická příručka pro výkon sociální práce, s.11.

⁶⁷ Srov. GULOVÁ, L., Sociální práce: pro pedagogické obory, s. 58.

způsobem společnost vyčleňuje. Je důležité zaměřit pozornost na seniory, kteří byli propuštěni z nemocnice, a dohlédnout na jejich rekonvalescenci. Ohroženi mohou být i senioři, kteří jsou odkázáni na péči své rodiny, protože i zde může dojít k problémům způsobeným fyzickým, psychickým či ekonomickým týráním seniora. Na všechna tato rizika je třeba dohlédnout a právě to je náplní práce terénního sociálního pracovníka.⁶⁸

K vyhodnocování potřeb sociální péče seniorů používá sociální pracovník metodu rozhovoru a metodu vlastního pozorování seniora. V úvahu je třeba brát celkovou funkčnost rodiny, aktivity seniora a jeho soběstačnost, ekonomickou situaci, dostupnost služeb pro seniora a celkovou bezpečnost seniora.⁶⁹

Většina sociálních služeb pro seniora je poskytována za úhradu. Velkou výhodou pro seniora a jeho rodinu je, že existuje několik dávek, které jim pomohou s jejich finanční stránkou. Mezi dávky, které pobírá pouze senior jsou starobní a vdovský důchod, průkazy pro osoby se zdravotním postižením, příspěvek na mobilitu a příspěvek na zakoupení zvláštních pomůcek.

Mezi dávky, které napomáhají rodině udržet seniora v jeho přirozeném prostředí řadíme příspěvek na péči, ošetřovné, příspěvek a doplatek na bydlení. Všechny tyto dávky se snaží zajistit seniorovi a jeho rodině kvalitní život a budou popsány v další kapitole.

2.2 Finanční pomoc pro seniora a jeho rodinu

Finanční situace seniora a jeho rodiny může být mnohdy velmi nepříznivá. Stát si uvědomuje, že senior spolu se svou rodinou se může dostat do finanční tísně, a proto jim nabízí různé dávky, které se snaží o zlepšení kvality jejich života.⁷⁰ Veškeré níže zmíněné dávky pro seniora a jeho rodinu si mohou vyřídit na příslušném Úřadu práce.⁷¹

---

⁶⁸ Srov. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi, s.172.

⁶⁹ Srov. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi, s.172.

⁷⁰ Srov. ONDRUŠKOVÁ, J., KRAHULCOVÁ, B. ed. Gerontologie pro sociální práci. s. 48-52.

⁷¹ Srov. HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., Sociální péče o seniory, s. 83.

Tyto dávky mohou pomoci zaplatit některé terénní sociální služby, které bývají většinou placené, a nebo alespoň pomohou navýšit rodinný rozpočet.

2.2.1 Starobní a vdovský důchod

Důchod je finanční obnos, který slouží seniorovi k jeho zajištění ve stáří, popřípadě k vyžití z důvodu úmrtí partnera nebo při vzniku jiné tíživé situace. Jeho výše se vypočítává podle jednotlivých druhů. Důchody jsou vypláceny z důchodového systému neboli z prvního pilíře, kterému říkáme důchodové pojištění. Česká správa sociálního zabezpečení vyplácí z tohoto prvního pilíře všechny druhy důchodů. Druhý pilíř byl zrušen. Ze třetího důchodového systému jsou vypláceny pouze penze.⁷²

Starobní důchod

Starobní důchod je základní peněžitá dávka důchodového pojištění. Nárok na tento důchod vzniká dosažením stanoveného věku. Jeho úkolem je zabezpečit jedince v období, kdy může být ukončena pracovní činnost dotyčného.⁷³ Výši důchodu, přiznání a výplatu stanovuje Česká správa sociálního zabezpečení na základě podané žádosti o důchod. Pokud jedinec dosáhne důchodového věku, může nadále pracovat i pobírat starobní důchod.⁷⁴

Na podmínky nároku na starobní důchod dohlíží zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Starobní důchod dělíme na základní a procentuální výměru.

Základní výměra je pro všechny důchody stejná. Procentuální výměra je vždy individuální. Výši základní výměry starobního důchodu předepisuje zákon o důchodovém pojištění. Procentuální výměra se vypočítává procentní sazbou z výpočetního základu podle doby pojištění jedince.⁷⁵

Vdovský důchod

Na vdovský důchod vzniká ovdovělému nárok, pokud zesnulá osoba splňovala stanovené podmínky na starobní či invalidní důchod. Výpočet vdovského důchodu se dělá pomocí součtu základní a procentní výměry důchodu. Procentní výměra

---

⁷² Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 21.

⁷³ Srov. PŘIB, J., Kdy do důchodu a za kolik, s. 61.

⁷⁴ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 102-103.

⁷⁵ Srov. Česká správa sociálního zabezpečení. *Starobní důchod*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.cssz.cz/web/cz/starobni-duchod>.

důchodu se stanoví ve výši 50 % výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu ve třetím stupni. Pokud ovdovělý pobírá vlastní důchod, není to žádný problémem, že bude probíhat souběh pobírání důchodů.⁷⁶ Pokud ovdovělý uzavře nový sňatek, nárok na vdovský důchod zaniká. Právo v rozvedeném manželství rovněž zaniká, stejně jako druhovi či družce zesnulého. Vdovský důchod upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.⁷⁷

Vdovský důchod pobírá ovdovělá osoba po dobu jednoho roku. Nárok na tento důchod může trvat i déle, pokud ovdovělá osoba splňuje určitá kritéria. Mezi tyto kritéria řadíme:

- péči o nezaopatřené dítě,
- péči o rodiče zemřelé osoby za předpokladu, že s nimi sdílí společnou domácnost,
- pokud trpí invaliditou třetího stupně,
- pokud je osoba o roky mladší, než je stanoven důchodový věk.⁷⁸

2.2.2 Průkazy osob se zdravotním postižením

Nárok na tento průkaz má pouze osoba starší 1 roku, která má tělesné, smyslové nebo duševní postižení. Tato postižení způsobují špatný zdravotní stav, který jedinci ztěžuje mobilitu či orientaci a může vykazovat poruchu autismu. Existují celkem 3 typy průkazu pro osoby se zdravotním postižením. Tyto průkazy jsou TP, ZTP a ZTP/P.⁷⁹

Průkaz TP obdrží osoba, která má středně těžké funkční postižení mobility a orientace nebo vykazuje poruchu autismu. Tento stav si můžeme vysvětlit tak, že se osoba dlouhodobě ocitá ve špatném zdravotním stavu, ale je schopna samostatné mobility. Problém ale nastává, pokud se na cestě objeví překážka nebo neupravený

---

⁷⁶ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 111.

⁷⁷ Srov. Česká správa sociálního zabezpečení. *Vdovský důchod*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.cssz.cz/web/cz/vdovsky-vdovecky-duchod>.

⁷⁸ Srov. ARNOLDOVÁ, A., Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost, s. 189.

⁷⁹ Srov. Úřad práce. *Průkaz osoby se zdravotním postižením*. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prukaz-ozp>

povrch. Tato osoba se dobře dokáže orientovat ve svém domácím prostředí, ale mimo svůj domov má už velké potíže.⁸⁰

Průkaz ZTP obdrží osoba, která trpí těžkým funkčním postižením mobility a orientace a autismu. Tato osoba se dlouhodobě ocitá ve špatném zdravotním stavu, kdy je schopna chůze ve svém domácím prostředí, ale mimo domov s velkými obtížemi. Je totiž schopna ujít jen malé vzdálenosti. Orientace v domácím prostředí je dobrá, mimo toto prostředí vykazuje velké potíže.⁸¹

Průkaz ZTP/P je určen osobě se zvláště těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením mobility, orientace a autismu. Tato osoba potřebuje pomoc průvodce. V domácím prostředí je schopna chůze jen s velkými obtížemi, mimo domácí prostředí se pohybuje pomocí invalidního vozíku a podobně. Osoba v tomto zdravotním stavu není schopna se orientovat mimo svůj domov.⁸²

Člověk, který má v úmyslu si zažádat o jeden z typů průkazu, je povinen podstoupit lékařské vyšetření. Je posuzován podle stejně staré fyzické osoby, která nevykazuje žádné zdravotní potíže. Srovnávají se tělesné, smyslové a duševní schopnosti.⁸³

Vlastník průkazu TP má právo na vyhrazené místo ve veřejné dopravě, neplatí to v případě, je-li sedadlo obsazeno zakoupením místenky jinou osobou. Dále má přednost při osobním projednávání ve své záležitosti, pokud by měl delší dobu čekat. Vlastník průkazu ZTP má stejné nároky jako vlastník průkazu TP, ale navíc má bezplatnou dopravu místní veřejné hromadné dopravy a slevu ve výši 75 % z jízdného ve druhé vlakové třídě a vnitrostátní autobusové dopravě. Vlastník průkazu ZTP/P má stejné slevy jako vlastník průkazu ZTP, ale navíc má zdarma vnitrostátní přepravu pro svého průvodce nebo vodícího psa.⁸⁴ Vlastníci průkazu ZTP a ZTP/P mohou využít příspěvek na mobilitu.

---

⁸⁰ Srov. Úřad práce. *Průkaz osoby se zdravotním postižením*. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prukaz-ozp>

⁸¹ Srov. Úřad práce. *Průkaz osoby se zdravotním postižením*. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prukaz-ozp>

⁸² Srov. Úřad práce. *Průkaz osoby se zdravotním postižením*. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prukaz-ozp>

⁸³ Srov. ARNOLDOVÁ, A., *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*, s.215.

⁸⁴ Srov. Úřad práce. *Průkaz osoby se zdravotním postižením*. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prukaz-ozp>

2.2.3 Příspěvek na mobilitu

Příspěvek na mobilitu je peněžitá, opakující se dávka určená osobám se zdravotním postižením. Slouží k zajištění potřeb důležitých pro život. Na tento příspěvek má nárok osoba starší 1 roku, která:

- je vlastníkem průkazu ZTP nebo ZTP/P, který jim vznikl po 1. lednu 2014,
- se pravidelně v kalendářním měsíci dopravuje nebo je dopravována,
- využívá pobytové sociální služby za okolností hodných zvláštního věřitele.⁸⁵

Výše dávky činí 550 Kč za každý měsíc. Na žádost se částka může vyplácet jednou za 3 měsíce.⁸⁶ Příspěvek se nevyplácí v případě hospitalizace osoby, která příspěvek pobírá. Žadatel si tento příspěvek může zajistit na pobočce úřadu práce v tištěné podobě nebo elektronicky na stránkách ministerstva práce a sociálních věcí.⁸⁷

2.2.4 Příspěvek na zakoupení zvláštních pomůcek

Příspěvek na zvláštní pomůcku je jednorázová dávka určená osobám se zdravotním postižením. Zdravotní stav osoby musí vyhovovat podmínkám pro přiznání příspěvku na zakoupení zvláštních pomůcek. Pomůcka poté usnadňuje život osobě se zdravotním postižením.⁸⁸

Nárok na dávku má osoba s těžkým postižením pohybového ústrojí, s těžkým sluchovým a zrakovým postižením. Tato postižení musí mít podobu dlouhodobého, špatného zdravotního stavu, který trvá víc než jeden rok. Oblast zdravotních postižení stanovujících přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku jsou uvedeny v zákoně č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů.

Podmínkou pro získání dávky je, že:

- osoba starší 3 let má nárok na příspěvek na zakoupení motorového vozidla, přestavbu bytu, schodolez, zvedací systémy a plošiny, osoba starší 15 let

---

⁸⁵ Srov. ARNOLDOVÁ, A., Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost, s.214.

⁸⁶ Srov. Úřad práce. *Příspěvek na mobilitu*. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prispevek-na-mobilitu>.

⁸⁷ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 77.

⁸⁸ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 78.

má nárok na příspěvek na pořízení vodícího psa a osoba ve věku 1 roku má nárok na všechny ostatní pomůcky,

- zakoupená zvláštní pomůcka musí umožňovat sebeobsahu,
- dotyčná osoba bude zakoupenou pomůcku používat,
- zvláštní pomůcku není možné hradit ze zdravotního pojištění,
- pokud je příspěvek určen na zakoupení motorového vozidla, musí zdravotně postižená osoba toto vozidlo opakovaně využívat každý měsíc.⁸⁹

Žádost se podává na krajské pobočce úřadu práce na předepsaném formuláři, a nebo elektronicky pomocí webových stránek na ministerstvu práce a sociálních věcí.⁹⁰

Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením odlišuje, zda se jedná o pomůcku přesahující částku 10 000 Kč, nebo nižší. Pro zakoupení motorového vozidla má zákon speciální uspořádání.⁹¹

2.2.5 Příspěvek na péči

Příspěvek na péči náleží osobě, která je z důvodu špatného zdravotního stavu závislá na pomoci jiné osoby. Z poskytnutého příspěvku tak může zaplatit poskytnutou pomoc, kterou může vykonávat osoba velmi blízká, pečovatel sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních a zdravotních služeb. Nárok na příspěvek vzniká osobě starší jednoho roku. Tato osoba je odkázána na pomoc jiné osoby, která mu pomáhá zajistit důležité potřeby v rozsahu stanovém stupněm závislosti.⁹²

Při posuzování stupně závislosti osoby se hodnotí schopnost zvládat tyto základní životní potřeby:

- *mobilita,*
- *orientace,*
- *komunikace,*
- *stravování,*
- *oblékání a obouvání,*

---

⁸⁹ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na zvláštní pomůcku*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-zvlastni-pomucku>.

⁹⁰ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 78-79.

⁹¹ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na zvláštní pomůcku*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-zvlastni-pomucku>.

⁹² Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 77-78.

- *tělesná hygiena,*
- *výkon fyziologické potřeby,*
- *péče o zdraví,*
- *osobní aktivity*
- *a péče o domácnost.*⁹³

Výše příspěvku na péči se liší podle výše věku. Rozlišuje se příspěvek na péči do 18 let a příspěvek pro osoby starší 18 let.⁹⁴ Ve své práci uvedu pouze příspěvek pro osoby starší 18 let.

Výše příspěvku na péči pro osoby starší 18 let

V prvním stupni lehké závislosti obdrží jedinec částku 880 Kč. Ve druhém stupni středně těžké závislosti obdrží 4 400 Kč. Třetí stupeň označujeme za těžkou závislost a zde se částka liší. 8 800 Kč obdrží, pokud o osobu pečuje poskytovatel pobytových služeb, dětský domov nebo lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu, 12 800 Kč obdrží v jiných situacích. Čtvrtý a poslední stupeň označujeme jako úplnou závislost na pomoci. Částka 13 200 Kč se vyplácí, pokud o osobu pečuje poskytovatel pobytových služeb, dětský domov nebo lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Částku 19 200 Kč obdrží jedinec v jiných případech. Příspěvek je poskytován v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a s vyhláškou 505/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.⁹⁵

Příspěvek vyplácí každý měsíc krajská pobočka Úřadu práce způsobem, který si jedinec určí.⁹⁶

2.2.6 Dlouhodobé ošetřovné

Tato dávka dlouhodobého ošetřovného pomáhá rodině, která pečuje o seniora zůstat doma za podmínky, že bude pečovat o seniora, u kterého lékař rozhodne o propuštění ze zdravotnického zařízení do domácí péče. Tato dávka rovněž slouží

⁹³ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na péči*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-peci>.

⁹⁴ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na péči*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-peci>.

⁹⁵ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na péči*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-peci>.

⁹⁶ Srov. Úřad práce. *Příspěvek na péči*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prispevek-na-peci>

k tomu, aby se rodina rozhodla o tom, jak se o něj dál postarat, případně využít tento čas na vyřízení příspěvku na péči. Podmínkou je, že nemocný senior musí žít ve společné domácnosti s pečující osobou.⁹⁷

Zvláštní podmínkou u tohoto ošetřovného je, že senior, o kterého se bude dlouhodobě pečovat, musí udělit písemný souhlas osobě pečující. Tento souhlas může kdykoliv zrušit. O nároku na dávku rozhoduje příslušná Okresní správa sociálního zabezpečení. Výše dlouhodobého ošetřovného je 60 % z denního vyměřovacího základu za každý kalendářní den. Maximální délka čerpání je 90 dní. Dlouhodobé ošetřovné je dávkou nemocenského pojištění, aby pečující osoba mohla o dávku žádat, musí zaměstnavatel nebo sama osoba odvádět nemocenské pojištění. Způsob výplaty této dávky si určuje sám příjemce.⁹⁸

2.2.7 Příspěvek a doplatek na bydlení

Tento příspěvek je jednou z dávek ze státní sociální podpory. Danou dávkou stát pomáhá snižovat náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům. Nárok na dávku má jak majitel bytu, tak i nájemce. Podmínkou je, že musí mít v bytě, který obývá, nahlášen trvalý pobyt. Bytem označujeme souhrn místností a samotný obytný pokoj, který musí splňovat podmínky trvalého bydlení. Podle stavebního zákona musí být tyto byty zkolaudovány. Žádost o dávku může zájemce podat na příslušné krajské pobočce úřadu práce v tištěné podobě nebo elektronicky pomocí webových stránek ministerstva práce a sociálních věcí.⁹⁹

Příspěvek na bydlení je testovaná dávka. Rodina musí doložit všechny příjmy za poslední čtvrtletí. Do příjmu rodiny spadají i sociální dávky, které rodina pobírá.

Jedná se také o rodičovský příspěvek či přírůstek na dítě. Pokud je v rodině i pracující nezletilá osoba, počítá se i její příjem.¹⁰⁰

Doplatek na bydlení je opakující se dávka, která pomáhá spolu s příspěvkem na bydlení a příjmy vlastníka bytu zaplatit náklady na bydlení. Částka doplatku se liší, je předepsána tak, aby osobě po zaplacení nákladů zbyla částka na obživu. Nárok

⁹⁷ Srov. Česká správa sociálního zabezpečení. *Dlouhodobé ošetřovné*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.cssz.cz/web/cz/dlouhodobé-osestrovne>

⁹⁸ Srov. Česká správa sociálního zabezpečení. *Dlouhodobé ošetřovné*. [online]. Dostupné z WWW: <https://www.cssz.cz/web/cz/dlouhodobé-osestrovne>.

⁹⁹ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 77.

¹⁰⁰ Srov. ARNOLDOVÁ, A., Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost, s. 223.

na doplatek na bydlení má vlastník bytu nebo osoba, která byt užívá na bázi smlouvy o pronájmu.¹⁰¹

Všechny tyto dávky pomáhají seniorovi žít důstojný a plnohodnotný život v jejich přirozeném prostředí. Pomáhají snižovat náklady rodinného rozpočtu, a tím je pro rodinu snadnější udržet seniora v prostředí, na které je zvyklý. Právě rodina, která celodenně pečuje, se může potýkat s různými výhodami, ale i nevýhodami péče o seniora. Dalším výhodám i nevýhodám je věnována následující kapitola.

---

¹⁰¹ Srov. Slovník sociálního zabezpečení 2015, s. 18-19.

3 Výhody a nevýhody péče o seniora v domácím prostředí

Práce se seniorem v jeho přirozeném prostředí je pro rodinu velmi náročná. Obzvláště pokud je senior nesoběstačný a situace vyžaduje celodenní péči. Pro rodinu je tato situace náročná především fyzicky, psychicky a finančně, jak už bylo několikrát zmíněno. Finanční podpora rodiny a seniora je zmíněná v předchozí kapitole. Na tuto kapitolu naváže kapitola s dalšími výhodami a nevýhodami, které přináší práce se seniorem v jeho přirozeném prostředí. Aby mohl senior zůstat co nejdéle v domácím prostředí, je důležité, aby rodina byla dobře informována o různých možnostech sociálních služeb, které jsou rovněž popsány v předchozí kapitole. Pokud je rodina dostatečně informována, dokáže seniora s pomocí sociálních služeb udržet, co nejdéle v jeho přirozeném prostředí, což má na seniora pozitivní vliv. Celodenní péče o seniora s sebou ovšem přináší i mnohá negativa. Může se vyskytnout nejen syndrom vyhoření u pečujícího, ale i týrání seniora ze strany rodiny.

3.1 Dostupnost sociálních služeb pro seniory

Bohužel se velmi často stává, že senior a jeho rodina neví, jaké sociální služby se nacházejí v okolí, ve kterém žijí. To je pro seniora a jeho rodinu velká nevýhoda.

Pokud rodina netuší, že existuje terénní služba osobní asistence, odlehčovací služby, stacionáře a podobně, je to pro ně velmi náročné, protože veškerou péči o seniora musí zastat sama rodina. Bohužel ne vždy to rodina zvládne sama a nezbude jí nic jiného, než obstarat pro seniora ústavní péči.

Proto je důležité, aby senior a jeho rodina byli pravidelně informováni o sociálních službách, aby si v případě jejich potřeby mohli naplánovat přechod ke službě jiné. Sociální pracovník by měl být právě tím, kdo napomáhá seniorovi nebo jeho rodině při hledání a rozhodování se o přechodu do nové sociální či zdravotní služby.¹⁰²

Ručitelé za celkové plánování a zajištění služeb pro seniory jsou orgány veřejné správy. Mohou to být především obecní a krajská zastupitelstva nebo odbory sociálních věcí. Samotné služby by měly vyhledávat seniory samy a nabízet jim širokou škálu služeb a dostatečně je o všem informovat. Tyto služby by měly být pro seniory finančně

---

¹⁰² Srov. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi, s. 176.

dostupné. Velmi důležité je, aby sociální služby spolupracovaly se zdravotními službami a naopak. Sociální pracovník by měl neustále rozšiřovat možnosti různých služeb v závislosti na měnících se potřebách seniora.¹⁰³

Za poskytování péče o nemohoucího člena rodiny je odpovědná především sama rodina. Proto je důležité, aby rodina znala dostupné služby ve svém okolí, které pomohou udržet seniora v jeho přirozeném prostředí.¹⁰⁴ Rodina je v životě seniora velmi důležitá, můžeme říci, že je to instituce, která zastává roli neformálního pečujícího.¹⁰⁵

3.2 Péče o seniora v domácím prostředí

Péče o seniora v domácím prostředí je výhodou pro seniora, ale nevýhodou to může být pro jeho rodinu, především o pečujícího člena rodiny. Je velmi důležité, aby rodina pečlivě zvážila, zda tuto situaci zvládne a vypořádá se ní. Pro rodinu to není lehký úkol. Nakonec rodina bude muset něco obětovat. Ať už je to změna v zaměstnání pečujícího člena rodiny, stavební změny v bydlení či finanční změny.

Během domácí péče se předpokládá, že se v první řadě zapojí o péči o seniora rodina, proběhne sousedská výpomoc, nebo bude dojíždět pracovník ze sociálních služeb.¹⁰⁶ Senior se musí společně s rodinou připravit na situace, které pro ně mohou být kritické. Mezi tyto situace patří:

- úbytek fyzických a psychických schopností seniora,
- přechod seniora z aktivního profesního života seniora do penze, to znamená snížení jejich příjmu,
- vypořádání se s novou rolí seniora v rodině,
- udržení sociálních kontaktů seniora,
- zajištění aktivního života pro seniora,
- příprava na možnou závislost seniora na okolí,

---

¹⁰³ Srov. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi, s. 177.

¹⁰⁴ Srov. HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., Sociální péče o seniory, s. 60.

¹⁰⁵ Srov. MÜHLPACHR, P., Kvalita života seniorů, s. 29-30.

¹⁰⁶ Srov. KALVACH, Z., Geriatrie a gerontologie, s. 471.

- vyrovnáním se se ztrátou životního partnera.¹⁰⁷

Péče o seniora v domácím prostředí umožňuje seniorovi každodenní styk se svými nejbližšími.¹⁰⁸ Cílem domácí péče je zachovat seniorovi a jeho rodině tělesné, duševní a sociální zdraví. Světová zdravotnická organizace definuje domácí péči jako péči poskytovanou lidem v jejich přirozeném prostředí.¹⁰⁹ Možnost bydlet s rodinou v této poslední fázi života je jedinečná a seniorovi to dodává pocit štěstí, senioři jsou zdravější a soběstačnější.¹¹⁰

Péče o seniora, kterou zajišťuje rodina, se považuje za projev lásky. Bohužel je časově, fyzicky a psychicky náročná.¹¹¹ Ovšem i domácí péče má své nevýhody.

Nesoběstačný senior v domácí péči klade vyšší nároky na členy rodiny jakožto na pečovatele. Většinou to z rodiny bývá právě žena, která o seniora pečuje. Tato práce je pro ně fyzicky i psychicky náročná, a to kvůli dlouhodobému stresu, ale i kvůli společenské izolaci.¹¹²

I když je tato neformální péče poskytována z lásky k seniorovi, jedná se o práci, která je fyzicky, psychicky ale i časově náročná. Pokud se jeden ze členů rodiny rozhodne postarat o seniora v domácím prostředí a nenachází se již v důchodu, musí většinou opustit své pracovní místo a přichází tak o finanční výdělek. Tím nastává riziko, že později už nemusí najít nové pracovní uplatnění. Naopak výhodou této domácí péče je, že šetří sociální a zdravotní náklady veřejných služeb.¹¹³

Odpovídající úpravy bytu či domu spolu s domácí a profesionální péčí předcházejí negativním důsledkům stárnutí seniora.¹¹⁴

3.3 Bytové podmínky pro seniory v domácím prostředí

Jednou z výhod bydlení seniorů v domácím prostředí je, že tento způsob zajišťuje seniorovi pocit bezpečí jak po emoční, tak i fyzické stránce. V domácím

¹⁰⁷ Srov. MÜHLPACHR, P., Kvalita života seniorů, s. 31.

¹⁰⁸ Srov. HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., Sociální péče o seniory, s. 46.

¹⁰⁹ Srov. JAROŠOVÁ, D. Péče o seniory, s. 55.

¹¹⁰ Srov. HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D., Sociální péče o seniory, s. 46.

¹¹¹ Srov. DUDOVÁ, R., Postarat se ve stáří: rodina a zajištění péče o seniory, s. 159.

¹¹² Srov. DUDOVÁ, R., Postarat se ve stáří: rodina a zajištění péče o seniory, s. 68-69.

¹¹³ Srov. DUDOVÁ, R., Péče anebo práce: koncepce a realizace sociální a rodinné politiky v ČR se zaměřením na péči o seniory i o děti, s. 16.

¹¹⁴ Srov. GLOSOVÁ, D., Bydlení pro seniory, s. 152.

prostředí je důležité, aby rodina úkolovala seniora smysluplnými činnostmi a podporovala tak jeho sebevědomí. Prostředí, ve kterém senior žije, mu musí zajišťovat soukromí, ale i možnost sociálních kontaktů.¹¹⁵

Pokud se bude zhoršovat zdravotní stav seniora, budou potřeba udělat jistě změny v bydlení. Dům nebo byt ve kterém senior bydlí ať už sám nebo s rodinou, musí být upraven podle jeho potřeb tak, aby vzniklo bezpečné a pohodlné bydlení, kde se i senior se sníženou pohyblivostí dokáže pomocí holí nebo chodítka bez problémů pohybovat.¹¹⁶

S přibývajícím věkem je u seniora očekávané, že dojde ke zhoršení jeho zdravotního stavu. Toto zhoršení může přijít ze dne na den. V tuto chvíli musí rodina reagovat pohotově a musí přeorganizovat celou domácnost, ve které senior žije. Rodina může podpořit soběstačnost seniora a udržet ho co nejdéle v jeho domácím prostředí pomocí různých úprav v domě či bytě. Po čase bude potřeba i vybavit byt nebo dům moderními technologiemi, které usnadní život seniora. Nejdříve by se mělo ale začít od toho nejjednoduššího a to je, aby se senior mohl bezpečně pohybovat v denní i noční době.¹¹⁷

Aby se senior na vozíčku nebo pomocí chodítka mohl pohybovat po domě nebo bytě, je doporučeno odstranit všechny prahy. Je nutné i odstranění nějakého nábytku či kobereců, pokud seniorovi vadí v pohybu. Když se senior pohybuje na vozíčku, je nezbytné rozšířit dveře na 90 cm. Velké úpravy by měly proběhnout i v koupelně, kde by se měla nahradit vana sprchovým koutem se sedátkem nebo plastovou židlí, na kterou by si mohl sednout. WC by mělo být vyšší nebo alespoň s nástavcem.

Po domě by měla být madla a zábradlí.¹¹⁸

V některých případech již nebude stačit odstranění překážek, které seniorovi brání k bezproblémovému pohybování po domě či bytě, je možné, že nastane doba, kdy nesoběstačný senior bez funkčního rodinného zázemí se bude muset obrátit

---

¹¹⁵ Srov. GLOSOVÁ, D., Bydlení pro seniory, s. 22-135.

¹¹⁶ Srov. Chci zůstat doma, s. 28.

¹¹⁷ Srov. GROLLOVÁ, E., Bydlení pro seniory, s. 6-9.

¹¹⁸ Srov. Chci zůstat doma, s. 28.

na pobytové sociální služby, jako jsou domovy pro seniory a podobně, protože v jeho okolí nemusejí být dostupné právě terénní sociální služby.¹¹⁹

Všechny tyto změny v domácím prostředí, které zajišťují seniorovi lepší život, jsou velmi nákladné a z toho důvodu je vhodné využít různé dávky, které stát seniorům nabízí. Například by to mohla být dávka na zakoupení kompenzační pomůcky a nebo příspěvek na péči, který by pomohl navýšit finanční rozpočet rodiny.

3.4 Kritické okamžiky neformálních pečujících

Nevýhodou domácí péče je to, že pečující osoba je vystavena dlouhodobému stresu, fyzické, psychické, finanční a emoční zátěži. Především pokud člen rodiny pečuje o seniora celodenně. Jak už bylo výše zmíněno, pečující osoba bývá převážně žena a tato práce se seniorem v domácím prostředí, bývá pro ženu fyzicky náročná.

Pokud je senior nesoběstačný, pečující osoba ho musí často zvedat, obracet a podobně. Důsledkem toho mohou nastat zdravotní problémy u pečující osoby. Velmi často je v ohrožení o psychické zdraví pečující osoby. Mohou se objevit psychické poruchy, které způsobuje dlouhodobý stres. Zejména se objevují v případech, kdy žena již dlouhodobě pečuje o seniora bez vystřídání, chvílky volna či nějaké dovolené se svými blízkými.¹²⁰

Pokud pečující osoba nemá utvořený svůj životní režim, který jí umožňuje trávit volný čas a odpočívat, tak by mohlo dojít na základě prožívaného stresu k syndromu vyhoření. Proto je velmi důležité, aby se pečující osoba starala také sama o sebe.¹²¹

Syndrom vyhoření je přirozený pro lidi, kteří pracují v domácím prostředí a dlouhodobě se starají o bezmocného, nemocného, staršího člena rodiny. V tomto případě jsou ohroženy převážně ženy, které mají potřebu zastávat v rodině několik rolí současně. Chtějí být výbornou manželkou, matkou, dcerou a zaměstnankyní. Tyto ženy kvůli pečující osobě nezvládají obstarat vlastní potřeby a potřeby ostatních členů rodiny.¹²²

---

¹¹⁹ Srov. GROLLOVÁ, E., Bydlení pro seniory, s. 6.

¹²⁰ Srov. JEŘÁBEK, H. ed. Rodinná péče o staré lidi, s. 14.

¹²¹ Srov. MLÝNKOVÁ, J., Pečovatelství: učebnice pro obor sociální péče - pečovatelská činnost, s. 36.

¹²² Srov. PEŠEK, R., PRAŠKO, J., Syndrom vyhoření: jak se prací a pomáháním druhým nezničit: pohledem kognitivně behaviorální terapie, s. 16.

Mezi základní projevy vyhoření řadíme tělesné a emoční vyčerpání, únavu, depresi a špatný postoj k vlastní práci. Tyto projevy přicházejí postupně. Prvotní nadšení se pomalu přeměňuje na nechutenství. Často nastává odlišná realita, než si předtím pečující osoba představovala. Začíná se objevovat nervozita, sklíčenost, stres a vnitřní prázdnota.¹²³ Pokud se pečující osoba stará o seniora 24 hodin denně v domácím prostředí, může se u ní objevit obava z ekonomického zajištění celé rodiny.¹²⁴

Na druhé straně je výhodou, že existuje finanční podpora ze strany státu. Dalším rizikem je to, že pečující osoba se může ocitnout ve společenské izolovanosti.

Tito rodinný pečovatelé často ani nevědí, kam se obrátit o pomoc. Jsou vyloučeny ze světa svou pečovatelskou rolí, velmi často bývají opomenuti i svou rodinou.¹²⁵

Nepříznivý zdravotní stav pečujícího člena rodiny, dlouhodobý stres, sociální izolace pečující osoby, ale i fyzická, psychická, emoční a finanční zátěž může vést k tomu, že se změní osobnost pečující osoby. Všechny tyto vlivy mohou způsobit to, že i tyranem se může stát tzv. neformální pečující.

3.5 Týrání seniorů

Týrání seniora je donucovací prostředek jedné osoby, která s ním chce manipulovat různými způsoby. Mezi tyto způsoby týrání patří nadávky, kritika, urážky, zesměšňování, omezování svobody, finanční vydírání, vyhrožování vedoucí až k fyzickému ublížení na zdraví. Týrání seniora bývá na denním pořádku. Násilná osoba je s týraným seniorem ve velmi blízkém vztahu. Násilí na seniorech může probíhat po fyzické, psychické, citové, finanční, sexuální stránce společně se zanedbáváním péče o seniora.¹²⁶

Fyzické neboli tělesné týrání způsobuje seniorovi bolest a zanechává následky v podobě zlomenin, podlitin, popálenin a podobně. Do fyzického týrání můžeme zařadit i sexuální útok na seniora. Psychické týrání je méně viditelné. Jedná se o ponižování,

---

¹²³ Srov. JEKLOVÁ, M., REITMAYEROVÁ, E., Syndrom vyhoření, s. 13.

¹²⁴ Srov. MLÝNKOVÁ, J., Pečovatelství: učebnice pro obor sociální péče - pečovatelská činnost, s. 37.

¹²⁵ Srov. JEŘÁBEK, H. ed. Rodinná péče o staré lidi, s. 14.

¹²⁶ Srov. SUCHÁ, J., HOLMEROVÁ, I., Praktický rádce pro život seniora: trénink paměti, cvičení, aktivity, prevence nemocí..., s. 121.

nátlaky, nevhodné zacházení a neúctu k přání a potřeb seniora. Finanční týrání se může projevovat nepřiměřeným oděvem seniora. Životní úroveň neodpovídá příjmům seniora, hovorům o financích se senior vyhýbá nebo můžeme naopak zpozorovat vysoký zájem rodiny o finanční stránku seniora. Zanedbávání péče seniora se projevuje především po zdravotní stránce seniora.¹²⁷

V případě týrání seniora ze strany blízké osoby hraje velkou roli stud, který pociťuje většina seniorů. Proto mnohdy týraný senior mlčí a obává se řešení této nastalé situace. Pokud se u seniora v domácím prostředí zjistí týrání, bývají obvykle převezeni do ústavní péče, a právě z toho mají senioři obavy.¹²⁸

Jak už bylo výše zmíněno, nepříznivý zdravotní stav pečujícího člena rodiny, dlouhodobý stres, sociální izolace, vyčerpání a podobně může vést k tomu, že i tyranem seniora se může stát rodinný pečující. Zabránit by tomu mohl právě terénní sociální pracovník. Proto je důležité, aby prováděl častý monitoring a vyhledával seniory, kteří se již nedokážou postarat sami o sebe a potřebují péči jiné osoby. Je velmi důležité, aby informoval seniora a jeho rodinu o možných terénních službách, které jsou v jejich okolí dostupné a pomohl tím ulevit pečující osobě. Protože pokud je pečující osoba vyrovnaná a nepociťuje žádnou zátěž, tak je i senior je šťastný a spokojený.

---

¹²⁷ Srov. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P., Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese, s. 62.

¹²⁸ Srov. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P., Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese, s. 61.

Závěr

Terénní sociální práce se seniory je pro naši společnost velmi důležitá. Díky službám, které poskytují, se senior může lépe vyrovnat s různými životními situacemi, jež vyžadují zvýšenou pozornost. Senior se musí vypořádat s různými změnami, které způsobuje proces stárnutí a stáří. V této práci jsem se zabývala terénní sociální prací se seniory a službami, které mohou pomoci se s těmito životními situacemi vyrovnat. Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké výhody a nevýhody přináší péče se seniory v domácím prostředí za podpory neformálních pečujících a druhé řadě sociálních služeb.

V první kapitole jsem se věnovala seniorovi a rodině. Zabývala jsem tím, jak se na seniory dívá naše společnost. Dále jsem se věnovala procesu stárnutí a stáří, jelikož zmíněný proces s sebou přináší jisté změny. Jsou to změny tělesné, psychické a sociální. Jejich působením se často seniorovi mění život. Dotyčný se pak snaží s těmito zvraty vyrovnat sám, nebo za pomoci rodiny.

V druhé kapitole jsem se věnovala sociálním službám a dávkám. Pokud rodina už nestačí opečovávat seniora sama, osloví sociální služby, přesněji terénní sociální služby. Tyto služby pomáhají seniorovi prostřednictvím terénních sociálních pracovníků zůstat co nejdéle v jeho přirozeném prostředí. Dále jsem věnovala finanční podpoře.

Zde jsem důkladně popsala několik dávek pro seniory, které mohou pomoci udržet seniora v domácím prostředí. Některé dávky jsou určeny i pro rodiny a posilují jim tak jejich příjmy.

V poslední kapitole jsem se soustředila na péči o seniora v domácím prostředí, kterou si senior obstarává sám, nebo mu pomáhá rodina. Neopomenula jsem ani bytové podmínky seniora, které se mnohdy neobejdou beze změn, jež bývají pro rodinu velmi často nákladné. V této kapitole jsem se zabývala ještě dalšími nevýhodami, jako je týrání seniorů nebo syndrom vyhoření.

Terénní sociální práce je pro seniora a jeho rodinu velmi důležitá. Pomáhá seniorovi zůstat v jeho domácím prostředí a zajišťuje mu tím prožít důstojný život.

Díky spoustě sociálních služeb, které nabízí terénní pomoci, mají členové rodiny možnost si odpočinout, chodit do zaměstnání nebo do společnosti,

na úřady či k lékaři. Tato služba je nenahraditelná jak pro seniora, tak pro jeho rodinu a blízké.

Seznam knižních zdrojů

ARNOLDOVÁ, Anna. Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5147-4.

ČELEDVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. Úvod do gerontologie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3404-3.

ČELEDVÁ, Libuše a Rostislav ČEVELA. Člověk ve zdraví i v nemoci: podpora zdraví a prevence nemocí ve stáří. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3828-7.

ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ. Sociální gerontologie: úvod do problematiky. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

DUDOVÁ, Radka. Postarat se ve stáří: rodina a zajištění péče o seniory. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2015. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-182-4.

DUDOVÁ, Radka. Péče anebo práce: koncepce a realizace sociální a rodinné politiky v ČR se zaměřením na péči o seniory i o děti. Praha: Alternativa 50+, 2015. ISBN 978-80-905711-3-6.

DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4138-3.

GLOSOVÁ, Dagmar. Bydlení pro seniory. Brno: ERA, c2006. 21. století. ISBN 80-7366-057-1.

GROLLOVÁ, Eva. Bydlení pro seniory. Praha: Diakonie Českobratrské církve evangelické, 2009. ISBN neuvedeno.

GULOVÁ, Lenka. Sociální práce: pro pedagogické obory. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3379-1.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. Sociální péče o seniory. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.

Chci zůstat doma. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2015. ISBN 978-80-906320-0-4.

JAROŠOVÁ, Darja. Péče o seniory. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. ISBN 80-7368-110-2.

JAROŠOVÁ, Darja. Úvod do komunitního ošetřovatelství. Praha: Grada, 2007. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2150-7.

JEKLOVÁ, Marta a Eva REITMAYEROVÁ. Syndrom vyhoření. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-74-1.

JEŘÁBEK, Hynek, ed. Rodinná péče o staré lidi. Praha: UK FSV CESES, 2005. ISBN 1801-1640.

KALVACH, Zdeněk. Geriatrie a gerontologie. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0548-6.

KALVACH, Zdeněk. Křehký pacient a primární péče. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4026-3.

KLEVETOVÁ, Dana. Motivační prvky při práci se seniory. 2., přepracované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Sestra (Grada). ISBN 978-80-271-0102-3.

KRÁLOVÁ, Jarmila a Eva RÁŽOVÁ. Zařízení sociální péče pro seniory a zdravotně postižené občany. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ANAG, 2003. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 80-7263-168-3.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.

MLÝNKOVÁ, Jana. Pečovatelské učebnice pro obor sociální péče - pečovatelská činnost. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3185-8.

MLÝNKOVÁ, Jana. Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3872-7.

MÜHLPACHR, Pavel. Kvalita života seniorů. Brno: MSD, 2017. ISBN 978-80-7392-260-3.

MŮHLPACHR, Pavel, ed. Sociální práce jako životní pomoc. Brno: MSD, 2006. ISBN 80-86633-62-4.

NEDĚLNÍKOVÁ, Dana. Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce. Ostravská univerzita v Ostravě, 2005. ISBN neuvedeno.

ONDRUŠOVÁ, Jiřina, KRAHULCOVÁ, Beáta ed. Gerontologie pro sociální práci. Praha: Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4383-0.

PEŠEK, Roman a Ján PRAŠKO. Syndrom vyhoření: jak se prací a pomáháním druhým nezničit: pohledem kognitivně behaviorální terapie. V Praze: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-88163-00-8.

PRUDKÁ, Šárka. Sociální služby pro seniory v kontextu sociální politiky. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-839-0.

PŘIB, Jan. Kdy do důchodu a za kolik: právní stav k ... Praha: Grada, 1999-. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-3616-7.

SLÁMOVÁ, Regina, Alžběta MARKOVÁ, Petra KUBÁČKOVÁ a Barbora ANTONOVÁ. Praktický průvodce koncem života: rozcestník pro nemocné a pečující. Brno: Edika, 2018. ISBN 978-80-266-1279-7.

Slovník sociálního zabezpečení 2015. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. ISBN 978-80-7421-114-0.

STUART-HAMILTON, Ian. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-274-2.

SUCHÁ, Jitka a Iva HOLMEROVÁ. Praktický rádce pro život seniora: trénink paměti, cvičení, aktivity, prevence nemocí... Brno: Edika, 2019. ISBN 978-80-264-2709-4.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VENGLÁŘOVÁ, Martina. Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2170-5.

Seznam elektronických zdrojů

Česká správa sociálního zabezpečení Praha. Starobní důchody. [online].[cit. 2020-03-24]. Dostupné z WWW: <https://www.cssz.cz/web/cz/starobni-duchod>.

Česká správa sociálního zabezpečení Praha. Invalidní důchody. [online].[cit. 2020-03-24].Dostupné z WWW: <https://www.cssz.cz/web/cz/invalidni-duchody-podrobne>.

Česká správa sociálního zabezpečení Praha. Vdovský důchod. [online].[cit. 2020-03-24].Dostupné z WWW: <https://www.cssz.cz/web/cz/vdovsky-vdovecky-duchod>.

Česká správa sociálního zabezpečení Praha. Ošetřovné. [online].[cit. 2020-04-27]. Dostupné z WWW: <https://www.cssz.cz/web/cz/dlouhodobě-oseetrovne>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí Praha. Příspěvek na péči. [online].[cit. 2020-03-24].Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-peci>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí Praha. *Příspěvek na zvláštní pomůcku*. [online].[cit. 2020-03-24].Dostupné z WWW: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-zvlastni-pomucku>.

Úřad práce Praha. Příspěvek na péči. [online]. [cit 2020-03-24]. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prispevek-na-peci>.

Úřad práce Praha. Průkaz osoby se zdravotním postižením. [online]. [cit 2020-03-24]. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prukaz-ozp>

Úřad práce Praha. Příspěvek na mobilitu. [online]. [cit 2020-03-24]. Dostupné z WWW: <https://www.uradprace.cz/web/cz/prispevek-na-mobilitu>.

Abstrakt

SMRŽOVÁ, P. Výhody a nevýhody péče o seniory v domácím prostředí. České Budějovice 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Oddělení praxe. Vedoucí práce Mgr. Helena Machulová, Ph.D.

Klíčová slova: senior, stáří, stárnutí, změny ve stáří, rodina, domácí péče, terénní sociální služby pro seniory, sociální služby, finanční prostředky

Bakalářská práce je zaměřena na výhody a nevýhody péče o seniory v domácím prostředí. První kapitola obsahuje charakteristiku stárnutí a stáří, změny ve stáří, charakteristiku rodiny a domácí péče. Druhá kapitola obsahuje pomoc prostřednictvím sociálních služeb a finančních prostředků a ve třetí kapitole jsou obsaženy výhody a nevýhody péče o seniory v domácím prostředí.

Abstract

SMRŽOVÁ, P. Advantages and disadvantages of care for the elderly in the home environment. České Budějovice 2020. Bachelor Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Practice department. Bachelor thesis supervisor Mgr. Helena Machulová, Ph.D.

Key words: senior citizen, old age, process getting old age, changes during old age, family, home care, terrain social services for senior citizens, social services, financial resources

The bachelor thesis is focused on the advantages and disadvantages of care for the elderly in the home environment. The first chapter contains the characteristics of aging and old age, changes in old age, the characteristics of the family and home care. The second chapter contains assistance through social services and financial resources. The third chapter contains the advantages and disadvantages of caring for the elderly in the home environment.